Referat o powstaniu Ligi Ochrony Przyrody, oraz działalności w czasie 86 lat istnienia

- zachód Europy -

1535 r Zurych - powstał akt prawny o ochronie ptaków śpiewających
1671 r król Danii Christian V - zakaz wycinki kompleksów leśnych
XVIII w car Piotr I wprowadza ukaz dotyczący wycinki drzew w Rosji

- na ziemiach polskich -

XI w król Bolesław Chrobry zarządza ochronę bobra na terenie Polski
1597 r król Zygmunt III – prawna ochrona tura w naszym Kraju
1868 r Sejm Krajowy wydaje ustawę o ochronie świstaka i dzikich kóz w Tatrach
1910 r dokument o ochronie „godnych drzew i zbiorowisk roślin"
1920 r powstaje w Polsce ***Państwowa Rada Ochrony Przyrody***

Inicjatorem powstania w Polsce stowarzyszenia, którego celem będzie ochrona przyrody, był wybitny uczony, botanik Uniwersytetu Jagiellońskiego, **prof. dr Władysław Szafer**. Wraz z innymi uczonymi z Państwowej Rady Ochrony Przyrody stworzył Komitet Organizacyjny, którego prace doprowadziły **w dniu 9 stycznia 1928 r** do inauguracyjnego Zjazdu i powstania **Ligi Ochrony Przyrody**, której przewodniczącym Zarządu został **prof. dr Józef Morozewicz.**

Na Zjeździe przyjęto także symbol Stowarzyszenia w postaci żubra, oraz statut umożliwiający prawną działalność Ligi Ochrony Przyrody.

Początki działalności Ligi to propagowanie w społeczeństwie idei o konieczności ochrony przyrody, przekazywane poprzez wydawane „Wiadomości Ligi Ochrony Przyrody", ale również odczyty, prelekcje, wystawy, wycieczki a także presja na władze państwowe celem utworzenia rezerwatów przyrody oraz parków narodowych. Praca ta zaowocowała ochroną Groty Kryształowej w Kopalni Soli w Wieliczce, oraz powstaniem Pienińskiego i Wielkopolskiego Parku Narodowego.

Działalność ta miała znaczne poparcie społeczeństwa, przyczyniając się do ogłoszenia przez Sejm w marcu 1934 r pierwszej polskiej ustawy o ochronie przyrody.

W oparciu o zezwolenie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Zarząd Główny Ligi opracował i zatwierdził „Regulamin Młodych Przyjaciół Ligi Ochrony Przyrody", co umożliwiło uczniom szkół powszechnych, średnich, zawodowych, seminariów oraz innym podmiotom współpracować z Ligą Ochrony Przyrody.

Okres okupacji przerwał działalność Stowarzyszenia, a w wyniku

zawieruchy wojennej wielu zasłużonych działaczy Ligi oddało swe życie.

Wyzwolenie Polski spod okupacji hitlerowskiej stworzyło możliwość reaktywowania działalności Ligi Ochrony Przyrody.

Prace idące w tym kierunku rozpoczął już w styczniu 1945 r **prof. Edward Mieczysław Potęga.** Po uzyskaniu zgody pełnomocnika Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych na wznowienie społecznej działalności związanej z ochroną przyrody, Profesor przystąpił do prac organizacyjnych. W tym samym czasie w Krakowie **prof. dr Władysław Szafer** podjął starania o wznowienie działalności Państwowej Rady Ochrony Przyrody. Ci dwaj uczeni postanowili wykorzystać ogólnopolski zjazd nauczycielstwa do wznowienia działania Ligi Ochrony Przyrody. Zebranie organizacyjne odbyło się w Łodzi w dniu 17 lipca 1945 r pod przewodnictwem prof. Edwarda Potęgi, ściśle współpracującego z prof. dr Władysławem Szaferem. Zaktualizowano statut Ligi, wprowadzono okręgi i oddziały a również wybrano Zarząd Główny, którego prezesem został profesor Edward Mieczysław Potęga. Po zatwierdzeniu statutu przez Prezydenta Miasta Łodzi 9 stycznia 1946 r, Liga której Zarząd Główny mieścił się w Łodzi, otrzymała osobowość prawną i mogła ponownie po kilku latach rozpocząć działalność na terenie całej Polski.

Propagowanie zagadnień ochrony przyrody znajdywało zrozumienie i poparcie społeczeństwa, a również przysparzało Lidze wielu nowych członków. Jednak nie stanowiło to argumentów dla biurokratów z ówczesnego Ministerstwa Oświaty, które nie wyrażało zgody na tworzenie kół Ligi na terenie szkół. Jednak uporczywa praca na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych i wzbogacania jej stanu a także piętnowania niszczenia środowiska, prowadzona systematycznie przez działaczy Ligi, wśród których było wielu uczonych, nauczycieli oraz miłośników przyrody, przyniosła efekt. Rada Ministrów w sierpniu 1968 r przyznała Lidze status ***Stowarzyszenia Wyższej Użyteczności,*** co znakomicie wpłynęło na dalszy rozwój Ligi również w szkołach.

Zaangażowanie wielu osób umożliwiło Lidze prowadzenie działalności wydawniczej – miesięcznik „Przyroda Polska”, Biuletyn Organizacyjny, broszury, plansze, ulotki, kalendarze i szereg innych, a także publikacje naukowe. W ramach działalności propagandowo – wychowawczej pod patronatem Ligi organizowane były różne akcje oraz konkursy przyrodnicze dla młodzieży szkolnej.

Systematyczna wieloletnia praca wielu działaczy Ligi, a również współpraca z zespołami naukowców, przyczyniły się do powstania wielu

aktów prawnych o ochronie gatunkowej roślin i zwierząt, chronionych obszarach i obiektach przyrody. Ilość parków narodowych wzrosła do 23, istnieje około 1500 rezerwatów przyrody, 121 parków krajobrazowych, znacznie zwiększona została ilość pomników przyrody, powstały obszary chronionego krajobrazu oraz strefy ochronne, a przede wszystkim ochrona przyrody stała się dla społeczeństwa polskiego zagadnieniem znanym, czego nie było 86 lat temu.

Ze zmian które zaistniały w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat, to utrata statusu stowarzyszenia wyższej użyteczności w 1989 r, ale dzięki spełnieniu warunków ustawowych, od 2003 r Liga jest ***„Organizacją Pożytku Publicznego”*** co umożliwia m.in. wpłaty darowizn dla Ligi z odpisu podatku od osób fizycznych.

Przystąpienie Polski do wspólnoty unijnej znacznie wzbogaciło możliwości ochrony przyrody w naszym Kraju. Państwa Unii Europejskiej zobligowane są do integracyjnych działań na rzecz ochrony przyrody, poprzez wprowadzenie ***obszarów „Natura 2000”***, której celem jest ochrona cennych pod względem przyrodniczym, zagrożonych i reprezentatywnych dla regionów biogeograficznych Wspólnoty Europejskiej siedlisk przyrodniczych, oraz zagrożonych na terytorium Wspólnoty rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Ta dziedzina stanowi jedno z najważniejszych wyzwań w dziedzinie ochrony przyrody w Unii Europejskiej. Podstawowymi elementami prawnymi jest ***Dyrektywa Ptasia*** w sprawie dziko żyjących ptaków, obowiązująca od 1979 roku, oraz ***Dyrektywa Siedliskowa,*** która od 1992 roku ustanowiona jest w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.

W Polsce istnieją 983 obszary Natura 2000 na łącznej powierzchni 9 362 665 ha.

Równie ważnymi terenami są ***rezerwaty biosfery,*** będące obszarami unikatowymi w skali świata, reprezentatywnymi dla rzeźby terenu, stosunków wodnych, flory lub fauny zachowane w naturalnym lub mało zmienionym stanie. Są terenami szczególnie cennymi dla naukowych badań. Idea ich utworzenia zrodziła się w Komitecie Koordynacyjnym UNESCO „Człowiek i Biosfera”. Decyzję o uznaniu za rezerwat biosfery podejmuje Międzynarodowa Rada Koordynacyjna Programu UNESCO, na podstawie projektów zgłoszonych przez Komitety Krajowe – w Polsce sprawuje to ***Komitet „Człowiek i Środowisko”.***

Na terenie naszego Kraju jest 6 uznanych za światowe rezerwaty biosfery, oraz 5 rezerwatów transgranicznych.

Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów są aktami prawnymi opublikowanymi po uaktualnieniu dokumentów z lat poprzednich, w nowych Rozporządzeniach Ministra Środowiska z roku 2012 i 2011, a objęte nimi jest 429 roślin ochroną ścisłą i 52 częściową, a również 319 zwierząt ochroną ścisłą i 23 częściową.
Wszystkie te wymienione wartości ochronne powstały w znacznym stopniu dzięki zaangażowaniu wielu działaczy i naukowców, skupionych w szeregach Ligi Ochrony Przyrody.
Aktami prawnymi unormowane są również ***pomniki przyrody*** żywej jako okazy pojedyncze a także ich skupiska, oraz głazy, skały i groty, stanowiska dokumentacyjne ważne pod względem naukowym, użytki geologiczne oraz zespoły przyrodniczo – krajobrazowe.

Działalność Ligi Ochrony Przyrody z mieszczącym się w Łodzi Zarządem Głównym trwała do 28 listopada 1953 roku, kiedy to podjęto decyzję o przeniesieniu Zarządu Głównego do Warszawy. Od tego czasu w Łodzi mieści się Zarząd Wojewódzki LOP, a po zmianach statutowych Zarząd Okręgu Łódzkiego Ligi Ochrony Przyrody. W Polsce obecnie działa łącznie 32 Okręgi mieszczące się w miastach wojewódzkich oraz powiatowych, które do czasu wprowadzenia reformy administracyjnej Kraju w 1975 r były miastami wojewódzkimi.

Zarząd Okręgu Łódzkiego corocznie opracowuje ***program edukacyjny,*** kierowany poprzez Oddziały Terenowe znajdujące się w naszym Okręgu, do realizacji przez młodzież zrzeszoną w Szkolnych Kołach LOP na terenie Łodzi i województwa.
W ramach tych zamierzeń organizowane są dla uczniów akcje przyrodnicze, które nie tylko bezpośrednio umożliwiają kontakt uczniów z przyrodą, ale także i to jest najważniejsze, przyczyniają się do jej poprawy i ochrony.
Pod patronatem Ligi organizowane są akcje: ***Dzień Ligi Ochrony Przyrody*** (9 stycznia)***, Tydzień czystości wód, Międzynarodowy dzień Ziemi, Dni lasu, Światowy dzień ochrony środowiska, Sprzątanie Świata, Dni ochrony przyrody*** a w ich ramach **– *ratujmy kasztanowce.***
W roku bieżącym odbywa się już XI edycja tej akcji, a dotychczas wzięło w niej udział około 30 tysięcy uczniów z ponad 300 szkół łódzkich, a zebrano łącznie 175 ton opadłych liści kasztanowców, które podlegają utylizacji. Akcja ta ma na celu ratowanie tych pięknych drzew przed szkodliwym działaniem szrotówka kasztanowcowiaczka, niszczącym je. Pomocy w tej działalności udziela Wydział Ochrony Środowiska UMŁ,

zakładając na drzewa opaski feromonowe, służące do wiosennego niszczenia przetrwanych larw tego szkodnika. Efektem tych akcji jest systematycznie poprawiający się stan kasztanowców.

Poza akcjami Zarząd Okręgu Łódzkiego organizuje dla uczniów zrzeszonych w Szkolnych Kołach LOP **konkursy przyrodnicze:** ***Najlepiej pracujące Szkolne Koło LOP, Ornitologiczny – jaki to ptak, Dendrologiczny – znam drzewa i krzewy, Mój las*** (skierowany do 4 grup wiekowych uczniów), ***Przyroda w obiektywie*** (w tym roku szkolnym są to tematy: ***Jesienne barwy roślin*** oraz ***Przyroda w zimowej szacie).*** Konkursy ornitologiczny oraz dendrologiczny prowadzone są przez pracowników naukowych Uniwersytetu Łódzkiego. Dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych ogólnokształcących i technicznych, organizujemy ***Olimpiadę Wiedzy Ekologicznej.*** W tym roku odbyła się XXIX edycja OWE, do eliminacji wojewódzkich przystąpiło 77 uczniów z 35 szkół Łodzi i województwa. Eliminacje odbywają się corocznie na terenie Uniwersytetu Łódzkiego i wyłaniają 12 laureatów etapu wojewódzkiego. Uczniowie ci mają możliwość studiowania na wielu uczelniach bez stresującego egzaminu wstępnego. 7 z tych laureatów uczestniczy w etapie centralnym OWE. Laureaci poszczególnych konkursów otrzymują nagrody kupowane ze środków Zarządu Okręgu Łódzkiego.

Na przestrzeni ubiegłych lat Zarząd Okręgu Łódzkiego wydał wiele opracowań, służących wzbogacaniu wiedzy zarówno nauczycieli jak również uczniów. Niektóre z tytułów folderów: ***Polskie Parki Narodowe, Parki Narodowe Ameryki, Parki miejskie Łodzi*** (5 edycji)***, Zwierzęta chronione w Polsce, Rośliny chronione w Polsce, Rezerwaty regionu łódzkiego, Wielcy ochroniarze, Przyroda jej ochrona i ty, Czy znasz te drzewa, Szata roślinna Lasu Łagiewnickiego*** i wiele, wiele innych.

Celem wprowadzenia edukacji ekologiczno – przyrodniczej już na etapie podstaw nauczania, opracowałem programy dla przedszkoli oraz szkół podstawowych: ***Obecność Ligi Ochrony Przyrody w przedszkolu, Liga w szkole podstawowej.*** Oba opracowania mają korelację z wytycznymi Ministerstwa Edukacji Narodowej. Dla uczniów biorących udział w konkursach i olimpiadach, opracowałem ***Prawne warunki ochrony przyrody w Polsce,*** które w sposób encyklopedyczny wskazują kierunki, formy i odniesienia do aktów prawnych dotyczących ochrony przyrody. Opracowanie to umożliwia znalezienie odpowiedzi na wiele nurtujących pytań dotyczących ochrony przyrody i środowiska uczniom, którzy chcą poznawać i zgłębić te zagadnienia.

Ważną formą nowoczesnego przekazu informacji przyrodniczych, jest założona przeze mnie ***strona internetowa*** dla Zarządu Okręgu Łódzkiego. Systematycznie aktualizowana i modyfikowana zawiera wszelkie sprawy dotyczące zagadnień związanych z konkursami – regulaminy oraz wyniki laureatów, akcjami przyrodniczymi oraz ich charakterystyką i terminami, a także innymi ważnymi dla Ligi Ochrony Przyrody problemami. Z informacji tam podanych korzystają zarówno nauczyciele i uczniowie, ale również osoby nie związane ze szkolnictwem, które są zainteresowane czystym środowiskiem i przyrodą

Aktualnie obowiązujący Statut Ligi Ochrony Przyrody nakłada na nauczyciela będącego Opiekunem Szkolnego Koła LOP obowiązek przynależności do Ligi, co jest sprawą oczywistą. Zaangażowanie w tę działalność nauczyciela daje mu nie tylko osobistą satysfakcję z udziału w ochronie przyrody i środowiska, ale umożliwia Zarządowi występowanie o nagradzanie i przyznawanie odznaczeń. Pracę tę Zarząd ocenia w oparciu o prowadzoną przez Szkolne Koło Ligi kronikę, która bierze udział w konkursie na ***Najlepiej pracujące Szkolne Koło LOP.*** Prowadzona przez uczniów ***Kronika Koła*** zawiera całokształt działalności młodzieży, odnotowując ich pracę na rzecz przyrody opisami oraz umieszczonymi fotografiami. Zawarte tam informacje o udziale uczniów w różnych akcjach i konkursach Okręgowych i własnych, stanowią nie tylko dowód pracy Szkolnego Koła, ale również miłą dla szkoły pamiątkę wielu pokoleń uczniowskich. Poza tym, stanowią podstawę oceny pracy nauczyciela Opiekuna Koła, w jego zaangażowaniu w działalności realizacji **celów statutowych** Ligi Ochrony Przyrody, których celem jest ***kształtowanie właściwych postaw człowieka, a szczególnie młodzieży i dzieci przez ukazywanie bogactwa, piękna i znaczenia przyrody, budzenie jej umiłowania i poszanowania, szerzenie zrozumienia celów ochrony przyrody i środowiska, oraz problemów i zagrożeń.***

Prowadzona nieprzerwanie działalność Ligi Ochrony Przyrody od 69 lat t.j. od 1945 roku, jest możliwa dzięki zaangażowaniu w odbudowę struktur Ligi **Prof. Edwarda Mieczysława Potęgi.**

Aby przybliżyć tę wspaniałą Osobę, kilka ważniejszych faktów o nim:

Urodził się 13 października 1890 r w Stanisławowie, studiował na Wydziale Przyrodniczo – Geograficznym Instytutu Nauczycielskiego

Szkół Średnich i Wyższych w Łodzi, które ukończył w 1923 r. Od 1924 r tworzy Centralną Pracownię Przyrodniczą gromadzącą cenne księgozbiory, które jako pomoce naukowe udostępniane są szkołom. Organizowane są wycieczki, odczyty, pokazy, wystawy przyrodnicze. Lata 1926 - 29 dla celów dydaktycznych w Parku Źródliska tworzony jest ogród botaniczny, później Miejski Ogród Botaniczny. Zgromadzono tam setki gatunków roślin, a po wzbogaceniu zbioru okazami fauny, powstał Ogród Botaniczno – Zoologiczny. W latach 1926 – 27 organizuje w Łodzi Towarzystwo Przyrodników im. Stanisława Staszica, pełniąc do 1939 r funkcję prezesa. Równolegle zajmował się pracą wydawniczą i redaktorską wspólnie z innymi naukowcami.

Jego inicjatywie zawdzięczamy powstanie w Parku im. H. Sienkiewicza (które przechodziło różne koleje losu) obecnego Muzeum Przyrodniczego, gdzie do 1953 r mieściło się biuro Zarządu Głównego Ligi. Od roku 1953 pełni funkcję Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody, a społecznie prezesa Okręgu Łódzkiego w latach 1953 – 55, oraz 1959 – 72. Z Jego inicjatywy w roku 1931 powstał pierwszy łódzki rezerwat przyrody ***Polesie Konstantynowskie.*** Zabiegał równocześnie o tworzenie innych rezerwatów przyrody a także rejestrację pomników przyrody. Zasługi Prof. Edwarda M. Potęgi zostały uhonorowane na IV Zjeździe Krajowym Ligi nadaniem Mu godności Członka Honorowego. Za swoją wieloletnią działalność i wybitne zasługi nie tylko w dziedzinie ochrony przyrody, ale także dla społeczeństwa naszego regionu, które mogło poznać piękno przyrody i jego wartość, Prof. Potęgę odznaczono Złotą Odznaką Honorową Ligi, Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, oraz Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Edward Mieczysław Potęga zmarł 2 stycznia 1974 roku. Został pochowany na Cmentarzu Komunalnym na Dołach w Łodzi.

****

Aby uhonorować zasługi Prof. Edwarda Mieczysława Potęgi nie tylko dla Ligi, ale również społeczeństwa ziemi łódzkiej, podjąłem kroki w celu umieszczenia na gmachu Muzeum Przyrodniczego tablicy pamiątkowej poświęconej Profesorowi. Po wyrażeni zgody Uniwersytetu Łódzkiego na taką możliwość, zaprojektowałem tę tablicę, która została wykonana na płycie granitowej ze stosownym tekstem oraz wizerunkiem E.M. Potęgi.

Na uroczystości odsłonięcia tablicy obecni byli przedstawiciele Wojewody Łódzkiego, Miasta, Urzędu Marszałkowskiego, Rady

Miejskiej Łodzi, Kuratorium Oświaty, Uniwersytetu Łódzkiego, Zarządu Głównego Ligi, Zarządu Okręgu i Oddziałów Terenowych, nauczyciele i młodzież.

Uroczystość odbyła się w dniu 9 stycznia 2009 roku w 80 rocznicę powstania Ligi Ochrony Przyrody.

****

Liga Ochrony Przyrody jest Stowarzyszeniem, które powstało wiele lat temu z inspiracji ludzi światłych, dla których ochrona przyrody, a także dbałość o przeciwdziałaniu dla zagrożeń w środowisku naturalnym była głównym celem działań.

Od tamtych lat dokonano bardzo dużo dla ochrony przyrody, ale obecne zjawiska klimatyczne są dowodem na to, że w tej dziedzinie jest jeszcze wiele do zrobienia. Niszczenie fauny i flory mórz, rzek i jezior przez spływającą do wody chemię rolniczą i przemysłową, atmosfera wzbogacana tysiącami ton zanieczyszczeń lotnych, wszechobecny hałas

są to zjawiska, które nie sprzyjają warunkom dla zdrowia naszej planety.

Oceniając ubiegłe lata, można jednoznacznie stwierdzić, że wspólne świadome działanie na rzecz poprawy środowiska naturalnego i zabiegi o dalsze powstrzymanie jego degradacji, a również ochrona przyrody, powinny być celem każdego myślącego człowieka wiedząc o tym, że

tylko razem zrobimy więcej !

Opracowanie

Łódź, wrzesień 2014 r ***arch. Mirosław Konwerski***